

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1889. l.

XXIX. leto.

Ali se kdo spominja ubožnih vasi brez šole?

Stare in nove šolske postave, t. j. politiška šolska uredba in nove državne in deželne šolske postave so imele v poglavitnih točkah enake namene. V zadevi hoje v šolo n. pr. se užé kolikor toliko ujemajo stari in novi šolski zakoni; vsi namreč želé, da bi vsi otroci v šolo redno hodili. Sevéda je tudi razloček med temi zakoni. V zakonih starih, ki so izgubili svojo veljavo pred 20 leti, je bila splošna hoja v šolo le bolj želja, izražena po državni oblasti; v novih zakonih se je ta želja izpremenila v dolžnost. Zavaljo tega je pod starimi zakoni le šolski otrok šolnino plačeval; pod novimi postavami pa se je ustanovil splošni šolski davek. To je velika dobrota za uboge ljudi; davka malo ali nič ne plačujejo, njih navadno mnogobrojni otroci se pa udeležujejo istega pouka, kakor deca premožnih, z raznimi davki zeló obloženih posestnikov. Z enakomerno razdelitvijo šolskega davka se je neznatna krivica (ako se sploh taka razdelitev davkov sme krivica imenovati) zgodila le bogatinom brez otrók, a splošnemu ljudstvu se je s tem zeló ustreglo, in sicer po vseh krajih, kjer so užé ustanovljene potrebne šole. Drugače pa je po tistih krajih, kjer še manjka potrebnih šol. Takih krajev bode sicer od leta do leta manj, ako ne bode zmanjkalo gorečnosti do šole in šolskih prijateljev in podpornikov, in ako ljudsko materijelno stanje ne bode preveč pešalo. Veliko se je res storilo za šole, za stare in nove, po vseh avstrijskih kronovinah in tudi po slovenskih deželah. Po teh in drugih so kraji, mesta, trgi, vasi, kjer so se v teku poslednjih dveh desetletij sezidala lepa in prostorna šolska poslopja, kjer se je število razredov podvojilo in potrojilo, in kjer imajo zdaj po 4, 5, 6 in 7 učiteljskih močí, dočim so bili v stari dóbi le 3, 2 ali celó le 1 učitelj. Ali vsi kraji niso še tako srečni, vsaj po Slovenskem še ne. Najmanj šol potrebujejo znabiti le na Koroškem, kjer so menda učilnice najgostejše naseljene. Tudi ubogi goriški kraji imajo užé dokaj šol, če tudi ne redovitih, pa vsaj tako imenovanih šol za silo, po katerih domoljubni dušni pastirji poučujejo. Še dokaj šol blizu da primanjkuje po Istri in slovenskem Štajeru; tukaj zlasti so velike župnine in ena sama učilnica pri župnini ne zadostuje. Kranjci, ne vem, ali smo med drugimi slovenskimi pokrajinami gledé števila potrebnih šol zadnji, ali prvi; toliko vender trdim, da prvi nismo. Toda tudi tukaj napredujemo od leta do leta. Malo je župnin, kjer bi ne bilo redovite šole; skoro nijedne (znabiti kakih 10), kjer bi bili otroci čisto brez pouka, kjer bi se za-nje ne brigal niti duhovnik, niti kdo drugi. V malo obsežnih župninah zadostuje ena učilnica z enim ali več učitelji, kakeršno je število otrók, večje ali manjše. Kjer so pa zeló obsežne župnine, z daleč raztresenimi vasmí, zeló oddaljenimi od župninske cerkve, kjer stoji tudi šola —

ondi ena sama učilnica ne zadostuje. Takih velikih župnin je manj na Notranjskem in manj na Gorenjskem; veliko jih je pa na Dolenjskem, in sicer največ v Krškem, manj užé v Novomeškem, in menda še manj v Litijskem šolskem okraji. V teh okrajih so župnine, ki štejejo po 20, 30, 40 in še več vasí, ki so raztresene po obširni župnini, in različno oddaljene od župnine in (recimo) župninske šole, nekatere po $\frac{1}{2}$, po 1, $1\frac{1}{2}$ in tudi 2 uri ali celó več. Ko so se urejevale nove šolske občine (Schulsprengel), ravnalo se je različno. C. kr. okrajni šolski svéti so sicer navadno v šolsko občino pridružili le one vasí, katere niso čez eno uro od šole oddaljene, ravnaje se pri tem po dotičnem postavnem določilu, katero terja, da se za tako oddaljene otroke (40 v okrožji ene ure) ustanóvi posebna šola. Pustili so torej v nemar oddaljene vasí. In tako se je pripetilo, da je v kaki župnini polovica vasi bila všolana in izročena skrbi šolskega voditeljstva (in krajnega šolskega svéta), druga polovica vasí, od katere se pa šolska priklada vender le pobira, prepustila se je svoji osodi. Prostovoljno so sicer nekateri stariši pošiljali svoje otroke v oddaljeno šolo, katera pa je bila morebiti užé prenapolnjena, in učitelj je morebiti takim oddaljenim otrokom zavoljo tega, ker je komaj dihal v šoli, celó rekel: „Vsaj vam oddaljenim otrokom ni treba v šolo hoditi“. V sosedni župnini pa, kjer je dovolj prostora bilo v šoli, prigodil se je pa nasprotni slučaj, namreč ta, da so se celó več kot eno uro oddaljene vasi obligatno všolale. S stališča šolskega napredka se more sicer to odobravati, vender je z drugega stališča, z ozirom na potrebne olajšave bolj hvaliti one običaje pri velikih župninah, po katerih so le bližnje vasí obligatno zavezane k vsakdanji hoji v šolo, oddaljene pa le k dvodnevni na teden. Take olajšave so bile uvedene z ozirom na navade v stari šolski dôbi; potrdile so jih pa še le olajšave, uvedene po postavi od l. 1883. Vseh teh nedoslednih uredob in pomanjkljivih ustanov, ki ovirajo splošni šolski napredek, ne bi bilo, ako bi si od župnine oddaljene vasí mogle svoje šole ustanoviti. So župnine, ki bi še 3, 2 ali vsaj ene šole zunaj svojega središča potrebovale. Ali, kako bi se vzbudile v življenje? Dežela res plačuje učitelja, ali poslopje stane kmalu kakih 8000 gld., če ne več. Kranjska hranilnica je odtegnila svoje običajne podpore v to svrho, a deželni zaklad ne more vsemu kaj. Kmetje po takih ubožnih vaséh se pa zeló bojé in branijo novih naklad, ker užé tako pod velikimi davki zdihujejo. Kdo naj torej pomaga? Take skrbí so tudi vedno šumele po glavi pokojnemu vladnemu svétovalcu in šolskemu poročevalcu g. J. Hočevarju. Še na smrtni postelji je premišljeval, kje bi se dobile nekatere denarne podpore za take ubožne vasí v župninah, ki so potrebne šol, pa jih še nimajo. Take so n. pr.: Leskovec, Kostanjevica, Sv. Križ pri Kostanjevici, Št. Jarnej, Škocijan, Raka itd. Razodel je to svojo skrbljivost prijatelju, ki naj razodene to veliko potrebo znani dobrotnici in šolski prijateljici na Dolenjskem, da bi se ona spominjala teh vasí. O tem je pripovedovala blaga, za šolo sevéda vneta mecenka tudi pisatelju teh vrstic z vprašanjem: Ali so v teh in teh krajih res šole potrebne? Zakaj je tako povpraševala? Skoro gotovo so bili pri njej ljudje, ki ne čutijo tako živo potrebe po šolskem pouku, kakor jo z nami vred čuti po 100 in 100 nevednih otrók v takih ubožnih, oddaljenih vaseh. — Naj bi vsi domoljubi brez razločka podpirali in pomagali pri tej toliko važni stvari!

I. Lapajne.

Domača vzgoja.

Píše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

Če hočejo torej stariši svoje otroke za življenje pripravljati in vzgojiti, jih morajo užé zgodaj navaditi tudi na majhno pomanjkanje; kajti iz takega otroka, komur se vse

želje izpolnijo, ne postane nikdar prida človek. Tudi če stariši prav lahko vsaki otrokovi želji ustrežejo, ne smejo tega užé iz vzgojevalnih vzrokov storiti. Kako se pa v resnici godí? Otroci dobé sladkarij, kolikor jih hočejo. Pri obedu popačen otrok sede na prvi prostor namestu na zadnjega; vse jedí mora prvi pokusiti in še celó take, ki so njemu nezdrave. Mali ljubček sede prvi k mizi, ne čaka ne starišev in ne drugih odraslih ter grabi brez dovoljenja najboljše kose iz sklede, stariši se pa še veselé nad tem misleč si: „Deček mora, prej ko mogoče, samostalen postati“.

Navadno pride popačen otrok s polnim želodcem k mizi, saj ga je mati ves dopoldan pitala s sladkarijami. Ker nič ne jé, ga oče tako-le nagovori: „Srček moj, prosim te, vsaj nekoliko juhce popapcej!“ Mati pa tako-le: „Poglej, moj ljubi otrok, najlepše kose mesa sem za te izbrala, pojéj jih, pojéj, prosim te!“ Na to sné otrok res par kosčkov, pa brez slasti. Pri vsaki jedi se potem zopet ponavljajo take prošnje in gorjé starišem, če otroka le z najmanjšo besedico razžalijo. Takoj vrže žlico, ali kar ima v roki, v kot, prebrne stol in tuli na vse grlo. Če ga oče na to opominja ali ga še celó prav lahko z roko udari, je še-le ogenj v strehi in vrhu tega prične se še mati grdo držati in obkladati očeta z raznimi psovkami, kakor: „Ti si trinog, še pri jedi ne daš otroku mirú!“ i. t. d. Na to se, sevéda, oče omehčá, prime otroka za roko, ga vzame na ročaj, ga boža, potem posadí na stol in se ž njim tako-le pogovarja: „Ali si še kaj hud na me? Ali sem te močno udaril? Kaj ne, da mi bodeš odpustil?“ i. t. d. Na ta način vzgojujejo se otroci prav v mnogih bolj premožnih družinah in kaj je nasledek temu? Z takó vzgojenimi otroci se polnijo ubožne hiše in kaznilnice.

Otroka moramo tudi užé zgodaj vaditi na to, da mu majhno pomanjkanje včasih tudi veselje in radovoljnost napravlja. Pred vsem pa mu moramo redno ob gotovem času jesti dajati; razven določenega časa ne sme ničesar dobiti, posebno ne, če užé ravno pred poludnevom toži, da je lačen. Učiti se mora čakati, da prideta oče in mati k mizi; pri mizi mu moramo odločiti zadnji prostor in od vsake jedí mora zadnji dobiti. Na to je treba posebno dobro paziti! O jedi ni treba z otrokom mnogo govoriti, ker jed mu mora veljati le kot telesna potreba; tudi se jedí ne smejo nikdar zaradi okusa, ampak vedno zaradi tečnosti hvaliti. Razumno vzgojenega otroka kmalu tako daleč pripravimo, da si častí išče v tem, če se vzdržuje kake jedí.

Ako gremo z otrokom šetat, ne smemo nikdar brez potrebe v gostilne zahajati; glavni vzrok obiskovanja gostilu na sprehodu mora biti le odpočitek. Med potjo se pogovarjamo z otrokom o stvareh, ki jih vidi v bližini in v okolici, učiti ga moramo rabiti svoje čute. Učitelji lahko večkrat zapazimo, da se otroci premožnih starišev zvonaj na prostem prav malo spoznajo, dočim otroci revežev prav dobro poznajo svoje bivališče in okolico. Bogatini se vozijo, reveži pa hodijo na sprehod; to je odgonetka te zastavice.

Dandanes pa vzgoji posebno škodujejo mnogovrstne zabave, na koje mnogi stariši svoje otroke preradi vodijo. Otroci se dandanes zabavajo kakor odrasli ljudje, dočim še ne znajo istih del opravljati, kakor odrasli. Prepogosto vodijo jih nekateri stariši brez potrebe v restavracije, sladličarne, javne vrtove, v koncerte, gledišče i. t. d. To je popolnoma napačno!

7. Otročji vrt.

Kakor smo užé do sedaj videli, je vzgoja otrok pred šolsko dôbo zeló važna. Jako koristna naprava za vzgojevanje malih otrok pred šolsko dôbo so otročji vrti, posebno za reveže in tudi za otroke takih starišev, ki za vzgojo svojih otrok domá premalo skrbé. Kjer se pa stariši z vzgojo svojih mladoletnih otrok razumno in pridno ukvarjajo, tamkaj otročji vrti niso toliko važni. Ime „otročji vrt“ pomeni, da je vrt za male otroke zeló

ljub kraj, v drugem oziru pa, da so otroci gledé vzgoje podobni vrtnim cveticam. Kakor se cvetice na vrtu boljše in lepše razvijajo, kakor vzunaj na prostem (sevéda, če imajo dobrega vrtnarja), tako se tudi otroci v otročjem vrtu boljše in pravilneje vzgojajo, kakor domá, le škoda, da se ljudstvo premalo zanima za otročje vrte. Če so otročji vrti po načrtu njihovega stvaritelja Fröbel-na uravnani, prinašajo res blagodejen sad in vsi tisti stariši, kojim ni mogoče svojih otrok domá pravilno vzgojevati, naj jih pošiljajo pred šolsko dôbo v otročje vrte. V teh zavodih se izobražujejo otrokovi čuti in vadi telo na tako pravilen in blagodejen način, kar domača hiša pri najboljši volji storiti ne more.

Po mestih nahajajo se tù pa tam užé prav izvrstno urejeni otročji vrti, žalibog, da ne tudi po deželi in še teh je silno malo. Pa tudi gledé prostorov za otročje vrte so v nekaterih krajih premalo izbirični, da ne rečem površni. Soba za otročji vrt naj bode pri tléh, ne pa znabiti v najvišjim nadstropji; skrbeti je tudi treba za dobro ventilacijo, svetlobo, za priležne klopí i. t. d., da se nežni otročiči tudi telesno dobro razvijajo. Po deželi pripetí se pri teh zavodih tudi ta velika napaka, da nekateri stariši zahtevajo od vrtnarice, da bi učila otroke v začetnih naukih ljudske šole, brati i. t. d. Fröbel gotovo ni mislil, da bi se v otročjih vrtih v začetnih naukih ljudske šole poučevalo.

Ker so otročji vrti toliko važni, naj možje, kojim je mar za omiko in blagostanje národovo, delujejo na to, da se po raznih krajih mile slovenske domovine naše, kolikor le mogoče, ustanovi veliko otročjih vrtov, sevéda javnih, koje tudi otroci ubogih starišev lahko obiskujejo. Kjer se pa ustanoví otročji vrt, se mora pa posebno skrbeti:

- a) za dobro vrtnarico;
- b) za prostorno, pritlično, svetlo in z dobro ventilacijo preskrbljeno sobo;
- c) za vrt, blizu učilne sobe;
- d) za dobra učila.

Na te štiri točke je treba posebno paziti, da se pri ustanovitvi otročjega vrta nanje ozira, kajti za otroke od 3. do 6. leta vsaka najboljša stvar še ni dovolj dobra.

8. *Otrok v šolski dôbi.*

V dobrem otročjem vrtu naučí se otrok vseh nauk, ki so potrebni, predno začne hoditi v splošno šolo. Posebnega predznanja v branji ali računstvu otrok ne potrebuje, kadar stopi v prvi razred, in večina učiteljev želi, da pridejo otroci v teh predmetih popolnoma nepripravljeni v šolo. Nekateri stariši pa svojega otroka užé pred šolsko dôbo poučujejo v predmetih prvega razreda, da bi potem ne zaostajal za drugimi, ali pa, da bi bil boljši, kakor drugi otroci.

Mladi stariši opazujejo pri rojstvu otrokovem v prvič otrokovo življenje bolj natančno; od tedna do tedna, od meseca do meseca, od leta do leta gledajo naravni napredek otrokov gledé telesnega in duševnega razvitja. Vse to jim je novo in ni čuda, če si domišljujejo, da ima njihov otrok posebne zmožnosti ter da je več vreden, kakor drugi ljudje. Taka domišljija ima pa čestokrat neprijetne nasledke, da postanejo stariši nejevoljni, če izkušeni ljudje ne hvalijo njihovih otrok. Stariši, koji želijo svojim otrokom dobro, morajo svèt izkušenih ljudi radi poslušati in se tudi po njem ravnati, ker drugače se jim lahko pripetí, da morajo potem svoje otroke zaradi istih napak kaznjevati, zaradi kojih so jih poprej hvalili in umevno je ob sebi, da ima to potem jako neprijetne nasledke. Boljše je torej, da drugi ljudje otroke presojujejo, ker stariši ne vidijo vseh napak tako natančno, kakor drugi.

Pripetí se večkrat, da matere pri vpisovanji svojih otrok v šolo pravijo: „Jaz ne zahtevam, da bi se otrok užé moral učiti, saj je še mlad; uči naj se le mirno sedeti“.

Tako zahtevanje pokvari otroka. Učenec mora koj prvi šolski dan spoznati, kaj je šola, saj se mora učitelj ravno prvi dan na otroka najbolj ozirati, če tudi prizanesljivo in ljubeznjivo. Če učitelj vsled želje starišev otroka znabiti pol leta pusti brez dela, potem ne bode nikdar več tako delaven v šoli, kakor drugi učenci, ker meni, da je šola kraj, kjer se tudi lahko lenobo pase. Prvi vtis ostane.

Da bode šolski pouk, kolikor mogočno ugodno na otroke vplival, jih moramo posebno prvih šest let njihovega življenja pravno vzgojevati. To se pa ne zgodi povsod, še celó v omikanih krogih ne, in učitelji morajo čestokrat mnogo za pouk odločenega časa uporabiti, da nekaterim učencem stare, užé vkoreninjene napake iztrebijo. Marsikateri učenec se ne more ali neče na nobeden način privaditi, da bi s svojimi součenci živel v miru in prijateljstvu, ampak ga največ veselí, da jih na razne načine draži. Zopet drug učenec se ne more navaditi na red, ker ga od dóma ne pozna. Novo berilo, koje je znabiti dobil v šoli na posodo, je užé v prvih osmih dneh popolnoma raztrgano. Večkrat se pa pridejo potem oče in mati v šolo jeziti k učitelju, da se otrok v šoli nič ne naučí, še celó svojih šolskih stvari nima v redu. Kako bode neki učitelj v četrť ali pol leta popravil, kar so stariši v šestih letih zamudili?

Zopet pride n. pr. majhen, prav ljub deček v šolo, ki ima prav dobre zmožnosti, pa je tako razposajen in nemiren, da niti eno trenotje ne more pazljivo poslušati. Šola naj tedaj to, kar je domača hiša pokvarila, mahoma popravi. Zopet tretji deček sedi boječ, brez poguma v klopi, da se trese strahu; odgovarja prav po tihem, čeprav ne vselej napačno. Premalo zaupa sébi, ker so ga domá prestrogo — s strašilom vzgojevali, ali se pa norčevali, če je kaj napačnega zinil. Razven tega prinesó pa mnogi otroci še mnogo nenravnih napak v šolo, kakor nesnago, laž, sladkosnedenost i. t. d., koje naj bodo tú le mimogredé omenjene.

Zeló potrebno je tudi, da znajo v šolo na vnovovstopivši otroci svoje čute rabiti. Nekako čudno doní ušesom, če učitelj otroka toži, da ne zna gledati in poslušati, čeprav ima zdrave oči in zdrava ušesa. Če takega otroka vprašamo, kaj je med potjo videl, ali kaj so mu stariši naročili, ne vé ničesar odgovoriti. Tako zamišljen hodi, da mnogokrat ne vé, po kateri cesti je prišel. Ker ne zna niti na zvanje stvari paziti, tem manj zna takoj paziti na učiteljevo besedo, ampak se privadi temu le polagoma. Pri pisanji ne gleda na predpis in pri branji ne v knjigo; če učitelj na šolsko tablo piše, ne gleda na učiteljevo pisavo, ampak gleda bolj na njegovo gibanje i. t. d. Ali ni res, da tak otrok ne zna gledati?

Če učitelj kaj razlaga, sedí tak otrok res prav mirno ter gleda na učitelja, a ga ne posluša, kaj govori, ampak opazuje le njegovo postavo, obleko i. t. d. Ali zna tedaj tak otrok poslušati? Gotovo ne. Njegovi čuti ga nadvladujejo, namesto da bi on čute nadvladoval; ni se še učil svoje pazljivosti t. j. delovanje svojih čutev na jednom določenem predmetu zbirati, ampak njegov duh izpolnuje to, kar se mu ljubi.

Da bode tedaj otrok dobro za šolo pripravljen, ga moramo učiti gledati in poslušati, t. j. užé zgodaj mu moramo dajati majhne naloge ter gledati natančno, da jih prav izvrši; posebno paziti moramo, da na vsako vprašanje razločno odgovarja in naročila drugih ljudi natančno pové; če je bil na ulici, ga vprašajmo, kaj je vidil; če se ž njim pogovarjamo, se ne sme zmotiti, tudi ako bi ga kaj motilo. Na ta način postane otrok gospodar svojih čutov — uči se gledati in poslušati.

Prav tako potrebno je tudi, da znajo otroci razločno govoriti. Tú se marsikatera mati pregreši, in iz otrokovega izgovarjanja se more soditi domača vzgoja. Nekateri otrok vé za vsako reč prav ljubeznjive, sladke izraze, drugi govori zopet tako, kakor se je naučil od poslov, in zopet tretji ne zna niti posameznih glasov izgovarjati, dasi nima

organične napake. Dobro, razločno izgovarjanje podpira pouk bistveno; ne samo, da se nauči otrok poprej brati, ampak to mu koristi tudi pri pravopisji, ker prva leta piše otrok tako, kakor govori. Prav dobro je tudi, da otrok nekoliko pojmov o številkah sabo v šolo prinese. Da ima vsak zdrav človek dve nogi, dve roki in na vsaki roki pet prstov, to vé skoraj vsak otrok, ko pride v šolo, zato ker so mu domá to povedali; nekateri znajo še celó prav gladko do sto šteti; če pa takega otroka vprašamo, kaj je več, devet ali pet, se primeri, da tega ne vé. Zakaj pa ne? Učil se je le mehanično šteti brez zveze s kakim pojmom. Taki učenci pripravljajo učitelju mnogo sitnosti, ker to, kar znajo, nima nikake vrednosti; stariši se pa potem čudijo, da njihov sinček v šoli ne napreduje, dasi je znal pred vstopom v šolo užé to pa uno prav dobro. Mnogi stariši svoje otroke še celó pošteevanko naučé, in mislijo potem, Bog vé, kako veliko uslugo so učitelju napravili. To je popopolnoma nepotrebno delo. Če hočete otroka užé pred vstopom v šolo v računstvu vaditi, da bode njemu in šoli v korist, ne smejo biti posamezne številke le prazen glas, ampak jih morate zvezati s pojmi; saj v to otroci čestokrat sami napekujejo n. pr.: „Koliko hrušek bom danes dobil za malo južino?“ S takimi vprašanji kaže otrok pravi način, kako se pride do številnih pojmov, ker vedno povprašuje po številu stvari; zato ne smemo nikdar vprašati: koliko je $2 + 1$, ali $3 - 2$ i. t. d., ampak vselej po številu podob, ogledal, stolov in drugih stvari v sobi. Včasih dajmo otroku tudi malo nalogo, v koji lahko rabi znanje svojega računstva n. pr.: „Prinesi iz kuhinje 3 žlice! Postavi k mizi 4 stole! Tù imaš 6 hrušek, 3 daj svoji sestri, druge pa obdrži za-se!“ i. t. d.

Brati se sme otrok domá pred šolsko dôbo le tedaj vaditi, če se vadi pri tem razločnega izgovarjanja; če se pa otrok poprej tudi pisati vadi, mu to več škoduje, kakor koristi.

Le nekaj ne sme pri domači vzgoji izostati pred šolsko dôbo, in to je dobra, нравna vzgoja, brez koje je ves šolski pouk neuspešen.

Stariši, kojim je mar za srečo svojih otrok, naj živé v prijateljstvu s šolo, oziroma z učiteljem ter hodijo ž njim z roko v roci. Žalibog, da temu ni povsod tako. Nekateri, posebno nižji stanovi, nečejo spoznati koristi in potrebe ljudske šole ter sovražijo učitelja, ker naznanja otroke radi šolskih zamud in zabavljajo v pričo otrok čez njega. Take žalostne razmere med šolo in domom škodujejo starišem, še več pa otrokom. Otroci si prav dobro zapomnijo vsako besedo, ki jo stariši čez učitelja rekó, ter ga potem tudi tako nizko cenijo, kakor stariši sami. Kjer se pogovarjajo v pričo otrok o šoli in učitelju, treba je strogo paziti, da nikdo nič nečastnega ne reče čez učitelja ali šolo. Otroci si to dobro zapomnijo, in če vidijo, da stariši spoštljivo o učitelju govoré, ga potem tudi sami tembolj spoštujejo. — Če otrok toži, da je bil kaznovan v šoli, ga ni treba poslušati in če ga pa poslušamo, moramo vselej učitelju prav dati, nikdar pa otroku; jako pametno je tudi, če je otrok potem še domá kaznjevan; potem gotovo ne bode več tožil čez učitelja in tudi v šoli bode postal bolj marljiv. Če se imajo pa stariši zoper učitelja pritožiti, naj to storé na pravem mestu, ne da bi otrok vedel o tem.

Kaj pa, če stariši, ki se dozdevajo, da pripadajo bolj omikanim stanovom, svoje otroke poslušajo, če o učitelju tožijo, zabavljajo i. t. d.? Tako ravnanje gotovo šolski vzgoji zeló škoduje. Premnogi stariši mislijo, da učitelj dandanes ne sme otrok kaznjevati, a vender je vsakemu učitelju dovoljeno, da neporedneža in lenuha po zasluženji kaznuje. Kakor imajo stariši pravico in tudi dolžnost, da svoje otroke kaznujejo, isto pravico in dolžnost ima tudi učitelj, če so prav otroci v prvi vrsti lastnina starišev, a v drugi vrsti so pa otroci tudi lastnina države in ta pa naklada učitelju dolžnost, da vzgoja dobre državljane. Otroci so pa tudi last božja; Bog pa zahteva istotako, kakor od starišev,

tudi od učitelja, da jih vzgoja za nebesa ter mu dovoljuje zato pri tem težavnem poslu tudi vsa potrebna sredstva, — torej tudi pokorila t. j. kazni za prestopke in pregreške — da mu je mogoče potem svojo svrho doseči.

Najboljše pokorilo za neubogljive in nemirne otroke je pa domá še zmerom šiba in stari pregovor, da „šiba novo mašo poje“, se še vedno potrjuje. (Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

XXIII. 1870. Tudi za novo leto. Te verstice le pridejo v marsikterem oziru že pozno, pa tudi ne prepozno, ker ponavljati bi jih bilo treba vsak mesec dvakrat, preden bi nekatere vesti in serca pretopile. Več kat. listov jih je že razglasilo in zdí se nam, da nas vést veže jih tudi naznaniti. Slavni profesor Alban Stolz je namreč pod napisom: „Časništvo in katoliški duhoven“ zapisal te-le prav posebnega pomislika vredne besede:

„Razplodila se je poslednji čas kaj silna šega pridiganja, ki na teden in na dan pod videzom naznanil in novin zanikarne ali pa tudi dobre nauke ljudem iše vcepovati, namreč: časništvo. Marsikteri duhovni, ki so sicer dobri dušni pastirji, so v oziru na časništvo tako malomarni in mlačni, kakor bi živeli v tistih stoletjih, ko tiskarstvo še ni bilo iznajdeno. To po nekoliko od tod izhaja, ker naši posnetki v pravstvu in pastirstvu malo ali nič ne govoré o veliki odgovornosti, katero ima duhovni pastir v oziru na tiskarske plodove itd.“ Nato čvrsto govori o tej dolžnosti ter kaže na najboljši vzgled — na Pija IX. itd. (str. 13). — V vezani besedi je prva pesmica v l. 10 na pr.:

Katoliški družnik.

1. Sem katoljske družbe člen,
Te častí se zveseljujem;
Solnčno-čist je moj namen,
Za vse dobro se vojskujem,
In za vero kristijan
Vse storiti sem voljan! | 2. Up je moj Gospodov Križ,
Ga v ljubezni čem nositi;
On mi sveti v paradiž,
Kamor slednjič mi je priti:
Milost daje mi rokó,
Čednost spremlja me v nebó. | 3. Nepremaknjeno stojím,
Četud' skalogrom stresuje;—
Skala mi je sveti Rim,
Papež Pij me navdihuje:
Slava, slava Piju zdaj!
Bog ga živi vekomaj! |
|--|--|---|

Deklica iše rožic.

(Glasovanka str. 301).

1. Deklica mala
Rožic iskala
Je po dolini,
Je po stermini;
Rožic dišečih
Ino cvetečih
Rada bi dala
Jezušku v dar. | 2. Moje sestrice
In tovaršice,
Ali vé véste
In mi povéste:
Ktere so cvetke
Jezušku mar?
Bi položila
Jih na altar? | 3. Veš, o sestrice,
Mlada devica:
Cvetke vse blage
Njemu so drage,
Če le noben'ga
Terna ni vmés;
Krono pa imela
Lil'ja bo bela,
Ki obletela
Ne bo nikdar! |
|--|--|--|

S—v.

Tretja je str. 357 „Na čast sv. Karolu Boromeju“ v 12 kiticah; na pr. bodi:

1. Naj zapoje serce moje
Pesem svet'mu Karolu,
Ki vse boje — dela svoje
Je dar'val na čast Bogu itd. | 11. Znad višave na nižave
Sveti Karol, glej na nas;
Za nas prosi, prošnje nòsi
Naše k Bogu vsaki čas. | 12. Pa v molitve in prositve
Cerkev tud' preganjano
Zdaj še jemlji, ki na zemlji
Bojeval si se za-njó. |
|---|--|---|

S—v.

Sv. misijon.

(str. 401).

„Milosti se čas odpira, — Ljudstvo se k mis'jonu zbira, — O kak' moli in zdihuje, —
Svoje grehe objokuje: — Milost, milost, Oče Večni! — Milost ljudstvu grešnemu! itd.“

V nevezani besedi bodi na razgled: Rim in katoličanstvo (str. 10). Kdo je prost ali svoboden in kdo suženj? Kje je prava ljubezen do revežev (27). „Pogovor o plesu v kazališu. Stara in mlada opica (32). Anathema. S prestola ali „ex cathedra“. Kaj marsikterega katoličana spravi v mlačnost, vnémarnost, v pregrehe ali celó v prosto-mavtarstvo. Kako Pij IX skerbé za deržine. Satanove umetnosti zoper Vatikanski vesoljni zbor. Veliki zbor v peklú (86). Darvino-Durdikovstvo (90). Sv. katoliške Cerkve borbe in njene zmage. Časnikarski motivi in papeževa nezmotljivost. Pervi in tretji Napoleon. Zoper napad na Rim. Pogovor Jezusa z lažnjivo-vernim kristjanom. Kaj so storili in kaj še namerjajo — liberaluhi in mavtarji (351). Ali so res mavtarji tako nedolžni (395)?

Pogovor. Grajšak in šolarček. Grajšak. Kaj tako prevzetno mémo mene štercaš, paglavec? Ne veš več, da sem ti bil undan jabelk dal iz svojega verta? Šolarček. To je že res, ali mi mali smo modrejši od vas bogatih gospodov, kmetov in vertnarjev, boste Vi nam morali poklone delati, se nam odkrivati. Gr. Kako to misliš? Š. Vam dajejo premije, da redite lepo živino, rudeče jabelka, zalo grozdje, vihrovito solato, bogat fižol in debele buče po vertih in mejah: nas pa imajo za toliko modre in popolnoma, da taci posvetnih nagibov ne potrebujemo pri učenji. Gr. Lejte ga smerkovca, sej res ni brez glave! — Snoval je v tem letniku še „Tri mesce na Jutrovem“, veliko in gorko se boril s „Tagblattem“ v „Pelinovcu, Ogledu in Razgledu“, poročal pridno o „Katoliški družbi“ itd. —

„Zgodnja Danica ima tako obširno polje za obdelovanje, tako mnogotere dopise in spise skorej iz vseh delov sveta (hvala pridnim sodelavcem!), tako različne in rodovitne tvarine, in njen namen je tako imeniten, da ga menda ni Slovenca, kteremu bi Danica ne bila mična, koristna, dostikrat prav močno potrebna. Nadjamo se, da prihodnje leto bodo pridne čebelice nove sladke sterdi nanašale v prid našega preljubega naroda. Velik je trud, ktereга to delo prizadeva dan na dan skoz celo leto; pomagajte toraj, pišite, naročujte se, spoštovani Slovenci! prav obilno, da se širi olika, bogoljubnost in vnema za našo sveto vero in za vsako pravično reč (416) itd.“ —

28. *Šmarnice Marije Device*. Peti letnik. Spisal L. Jeran, duhoven ljubljanske škofije. V Ljubljani 1870. 8. 284. Nat. J. Blaznik. I. Zlati klas iz Jezusove Cerkve (poduk o kat. cerkvi, papežu, njegovi oblasti, veljavi). II. Rožica iz Marijnega verta ali premislek o kaki lastnosti in čednosti Marije Device. III. Cvetek ali vaja po natori posneta. IV. Naloga v par versticah. Sveta maša. Lavretanske litanije.

XXIV. 1871. „Molitev v sedanji britkosti za našega sv. Očeta“ je prva pesem, katero je poslovenil Svitoslav v le-tem tečaju po latinski himni F. Ks. Karniera od l. 1810 v 13 kiticah (str. 17). Na primer bodi:

1. O Zveličar! z visokosti
Svoje Cerkve glej britkosti,
In terpljenja jo oprosti!	2. Kar je tvoja roka dala —
Dedina je rop postala,
Skruni se nevesta Kralja!	9. Peter, Pavel, o pervaka!
Ki za Cerkev sta vojsaka,
Pija rešita „Križaka!“
12. Ropar z laškimi derhali
Naj svetiša več ne žali,
Čuti naj pravice kali!	13. Glej, na tron se je posádil,
Pa njegov ni, — ga je vkradel;
Verzi Bog ga v svetem jadu (serdu)!	

Vošilo svetemu Očetu Piju za slovesnost pet in dvajsetletnega papeštva je čestitka pesniška (str. 197), katero sta zložila bratec in sestra, pravi Svitoslav, pa jo

je vendar on bistveno opilil in dopolnil za govor v katoliški Besedi. — Sicer pa je Jeran spisal p. za novo leto: Bohinec, Kumljan in Ipavec možujejo o svobodi ali prostosti (str. 14). Velikoserčno iskanje resnice. Svoboda in narodnost. O adresi in resolucijah Ljubljanskih konstitucionalcev v prid Döllingerjevega odpada, govor v kat. pol. Besednici (str. 151). Petindvajsetletnica Pija IX (str. 181). Pogled na 25letnico, govor v kat. Besednici. Pesjarija sestra opičarije (str. 253). Toča pa črna šola (257). Kaj si nakopuje svet, ker rop poterjuje. Ali je olika izvir nejevere? Bav-bav — liberalce pobral I—III (str. 376—392). Pij IX pred zborom v Parizu l. 1860 in Keršansko katolištvo pred sodnjim stolom evropskih deržav (str. 399—400 po Vaterl. iz German.). Pij IX v Vatikanu, Viktor Emanuel na Čitoriju, Garibaldi na ulicah. Ali so res reveži poškodovani z darovi za papeža (401)? Za novo leto (415). — Prežalostna, a za tisti čas zeló pomenljiva je opazka, katero ima vredništvo na strani 384:

„Kakor slišimo, tudi v Ljubljani ni brez peržanskih „feuer- in sonnen-anbeterjev“. Te dni je prišel mlad gimnazijalec iz šole in je ves osupnjen svojim ljudem pričel pripovedovati, kakošnega nevérnega profesorja da imajo: „Hören Sie, was uns der Professor erklärt hat, dass es keinen Gott gibt“ itd. — Drugi šum, ki gre po mestu, je ta-le: „Eden profesorjev na gimnaziji je učil, da solnce je tista moč, ki vse vstvarja in ohranjuje, Bog je le ime; mi ga ne poznamo; kateri naj več o njem govorijo, vedó naj manj o njem“ itd. — Drugi je pred katoliško mladino Lutra nad vse povzdigoval; široko-ustno pa učencem pravil: „Kolikor listkov je kdo kupil, toliko grehov odpusnenje je dobil!“ ... Naj bi bil saj mož, preden je šel v šolo, v katekizmu iz normalke prebral, kaj so odpustki, in bi ne bil za sovražniki naše vere lagal ter se pred lastnimi učenci tako neusmiljeno „blamiral“. — Rekli smo, da učenci tako pripovedujejo, in že o drugi priliki je Danica zavračala na oestro dolžnost višjih, da take reči preišejo; zakaj če se to poterdi, bi taki kakor zapeljivec mladine ne eno uro ne smel več v šolo. Če pa tako imenovane „konfessionslozne šolske postave“ tudi take pošastnosti dopušajo, se s tim bolj same sebe obsojujejo“.

„Čudno je, da velik del gospódov, tudi še taci, ki se imajo za bolji, v cerkvi devajo roke v žep, ali pa jih imajo zadej sklenjene na nekem kraju, ki se v čednih družinah še ne imenuje, v Božji hiši jim je pa tisti kraj vender prav ljubo počivališče za roke, klobuk in palico (str. 319)!“

„Petindvajseti letnik prične ob novem letu „Zgodnja Danica“. Tedaj petindvajsetletnica; to je tudi za časnik kaj imenitnega, kaj veselega zanj in za častite čitatelje. Sovražniki sv. Cerkve skladajo po več stotisučev za časnike, da z njimi napadajo vero našo, narod naš. Ali ni tedaj nam dolžnost saj kaj malega storiti za katoliški tednik, da se med Slovenci ložej ohrani in bolj rodovitno dela? Danica prav malo darežljivosti prosi; nobenih skladov in kapitalov; oskerbite ji za vezilo le samo nekoliko obilniših naročil po Slovenskem, da se zmagajo ložej veliki stroški, ki jih tudi vredništvo ima, ne le samo založništvo. — Vsak častiti gospod duhoven svoj list; vsako društvo svoj list; vsaki farovž en iztis posebej za ljudstvo, ki Božje službe čaka, ali po opraviilih pride; po 4—6 umetniših bravcev svoj list saj po večih vaséh; gostilnice vsaka svoj list; pa premožniši posestniki sem ter tje posebej zase, tudi marsikteri orglavci in cerkveniki, gg. učitelji, pevstvo svoj list: tako se bo z Danico dober sad razširjal in z Božjo pomočjo bode našemu narodu k vterjenju v sv. veri, k keršanski oliki in spodbudi pripomogla čedalje več. Prosimo svoje prijatle, da bi po taki poti delali v korist našega naroda. Gospodje pisatelji za Danico pa z vsakim dobrim spisom gotovo več kot pred polno cerkvijo pridigajo; zakaj nauki ne le, da se nasproti močno beró in listi gredó od roke do roke; ampak se tudi ohranijo za prihodnje čase in pisavci bodo tako koristili narodu,

kadar jih že davno več ne bode tukaj. To naj jih tem bolj spodbuda blagosserčno nam pošiljati obilno dobrih spisov za občinstvo (str. 414)“ itd.

29. *Mladenček Dominik Savio*, gojenec v vstavu sv. Frančiška Salezija v Torinu. V laškem jeziku spisal 1866 duhoven Janez Bosko, vodnik tega vstava. Slovensko vravnal *L. Jeran*. Založila katoliška družba za Kranjsko. V Ljubljani 1870 — 71 v 4 zvezkih. 8. str. 112. Nat. Eger.

XXV. 1872. „Sveti Martin, škof, patron več duhovnij po Slovenskem“ — je čvrsta pesem l. 43 v 11 odstavkih z nekaterimi zgodovinskimi pojasnili in z razliko, kako naj se poje, kjer sv. Martin ni patron (Glej Drobince l. 1856). Na primer bodi:

1. Fara! svetega Martina,	9. Star je, željin že umreti,
Varha svojega spoštuj;	Iti k Bogu v sveti raj;
Dan njegovega spomina	Pa volján le je živeti,
Kakor praznik posvečuj.	Če je še potreben kaj . .
O glej, da ga častiti	Svetó na prahu umira,
Nikolj ne opustiš,	Proti še sátanu;
In prav Bogu služiti	V nebesa se ozira,
Od njega se učiš . . .	Zroči duhá Bogú . . .

V nevezani obliki je spisal p.: Za novo leto. Zatajevanje Kristusovo in kriva vera liberalcev v tem oziru. Kristus je povzdignil tiste, ki jih svet za nič ima; liberalizem v nič deva tiste, ki jih je Kristus povzdignil (str. 9. 25). Kako sta se dva človeka kletvinje odvadila. Antikrist v Rimu in drugod (26). Vlade potrebujejo sv. Očeta (49). Vlade in narodi skušajo, da brez Cerkve in papeža ne morejo biti (105). Judje bogaté, kristjanje siroté. Antikristovstvo. Šola, Cerkev, rudečkarstvo (145). Zoper prostozidarsko kugo. Komú je verjeti: Kristusu ali lažiliberalcem (161)? Tolažilo za boječnike pred jezuiti (186) itd.

„Bolj ko čas napredva v mnogoterih vedah, umetnijah in časnih koristih, bolj je treba tudi cerkvenih časnikov, ki zaznamnujejo povsod pravo stezo med mnogimi zmotami posvetnih prizadevanj, pravi Jeran v vabilu k naročevanju za drugo polovico; potreba je zvezd, ki med skalovjem in močnimi viharji kažejo varno pot v večnost. Zgodnja Danica si s pomočjo verlih sodelavcev vestno prizadeva to nalogo spolnovati. Vi preblagi Slovenci pa jo pridno podpirajte z obilnim naročevanjem in pisanjem, da toliko lažej spolnuje to dolžnost. Kdor ték dogodb in človeške djanja bistro opazuje, je lahko že vidil, kako je ta in uni v tehtnih rečéh po strani mahnil ali zavil v svojo lastno dušno škodo in v kvar sv. Cerkve, ker katoliško časništvo zanemarja in toraj iz lastnega zadolženja ne vé, kaj je pravo. Ni toraj majhna dobrota, ako duhoven ali drugi rodoljub poskerbí, da katoliški list bolj obilno med narod pride. Brez truda so besede: „Kdor želi kako šestico za Danico dati, da jo bode med seboj imeli, naj ta in ta dan pride“, pa utegnejo veliko sadú roditi in v vsako duhovnijo med narod nektare iztise spraviti. To je toliko bolj želeti, ker posamezne škofije si čedalje bolj napravljajo svoje lastne liste in dasiravno ni dvomiti, da Danica zarad svoje davno poterjene veljavnosti in daljnih dopisnih zvéz ostane tudi nadalje v vsih slovenskih škofijah razširjena, vendar utegne tu ali tam kaki iztis odleteti (str. 208) itd.“ —

Križ. „Od kod je to, da novo-dobarji večkrat sv. podobe in križe iz sob, učilnic, šol mečejo? . . Huda vest . . Znano je, da se hudič bojí križa. Pošten kristjan križ ljubi; odpadnik, tat in prešestnik se ga bojí, toraj ga želé zatreti (214).“ — Pogovor. Prostomišljak pa Zasolivec. — Molitev za sv. Očeta Pija IX. Kaj pravijo nekatoličani o pruski vojski zoper katol. Cerkev? Sveti Oče rimski mladini na mali Šmaren. Svoboda naše sv. katoliške Cerkve (333). Laži-liberalizem (350). Laži-liberalizem je oče rudeč-

karstva (368). Ali sme liberaluh krasti in ropati (385)? Vse naj moli za sv. Cerkev (397. 405) itd.

„Slovenski narod je katolišk narod, je celina brez strank; v stranke razcepiti ga išejo le nekteri liberalci, neprijatli, ali lažnjivi prijatli. O pobožnosti za sv. Očeta, o slavni 25letnici je slovenski narod v velikanskih množicah poterdil, da je res to, za kar se je vedno skazoval, da je popolnoma vdan svoji veri, svoji Cerkvi, vesoljnemu poglavarju rimskemu papežu, da noče nič vediti o kakem brezverstvu v držini, v šoli, ali kjer si bodi. Vsi pravi domoljubi so prepričani, da je dolžnost to edinost v veri našega naroda spoštovati in vterjevati; ne pa motiti je. — Stranke tistih pa, ki hočejo narod voditi, so po podlagi, na kateri delajo, zlasti tri. Eni je glasilo: narod, svoboda in olika in hodi svojo pot, kateri ne moremo priterditi; drugi: vera, domovina, cesar, pa na podlagi decemberskih cerkvenih in šolskih postav (taki se sem ter tje lové, in v tem naj se iše ključ, zakaj da marsikterih početij ne moremo tako iskreno priporočati v našem listu, kakor bi sicer serčno radi); — tretja je enako za vero, domovino, cesarja, toda čisto in nepremakljivo na katoliški, cerkveni podlagi z narodom vred. — Da Danica le poslednjo določno terdi, kar mora tudi vsak pravi katoličan kakoršnega koli stanú, to je slehernemu znano, kdor naš list prebira. V tem pomenu bode Danica, kolikor ji dobrotljivi Bog zmožnosti podelí, tudi v prihodnje delala, in v tem zmislu prosi še zanaprej goreče in izdatne pomoči od vernih slovenskih domoljubov z naročevanjem, pisanjem in razširjanjem našega cerkvenega lista. Kolikor globokeje bodo med narod segali katoliški listi, toliko manj močí bo imelo do njega brezversko in prekucno časništvo, kakoršno se je jelo celo že na šolsko ledino vsilovati. Cerkev in resnica ima veliko sovražnikov, katerim ni nič za Boga, dušo in večnost, ampak vse le za časno, za posvetnost: kaj bo vsakemu izmed nas pomagalo to čez kacih 10—30 let? Bode mar „konfesijsloznost“ zveličala tebe, ali pa naš narod? . . Toraj edino, serčno in neutrudeno na delo za pravo, stanovitno časno in še bolj večno srečo našega preljubega naroda (421)!“

30. *Šmarnice Marije Device*. Šesti letnik. Spisal L. Jeran. V Ljubljani 1872. 8. 304. Zal. Ničman. Nat. Blaznik. Roža ali kraj Marije Device v Sveti deželi. Duhovna roža ali kratek prevdarek, kako bodi kristjan Bogu vdan in darovan (P. Grou). Molitev od kacega svetnika. Cvetlica ali koristna vaja. Rožica ali par odstavkov prelepe pesmi sv. Kazimira „Omni die“ tako, da je v 31 dneh vseh 60 odstavkov poslovenjenih. Na primer bodi:

1. Duša, vsaki dan enaki
Slovez do Marije poj;
Le preslavljalj in ponavljalj
Njene čednosti, duh moj!

60. Vselej milo tolažilo,
O Marija! njemu daj,
Ki rad poje dela tvoje, —
Sprosi njemu sveti raj!

31. *Popotvanje v Sveto Deželo, v Egipt, Fenicijo, Sirijo, na Libanon, Carigrad in druge kraje*. Obhodil in popisal L. Jeran. Ponatis iz „Zgod. Danice“. V Ljubljani 1872. 8. 424. Zal. pisatelj. Nat. Blaznik. Na prodaj pri M. Gerberju. — „Kdor je posamezne oddelke po Danici kaj prebiral, se je lahko prepričal, koliko raznotere tvarine obsega in pa koliko truda, branja in študiranja je bilo zraven lastne skušnje k temu potreba. Pri vsih nekoliko znamenitiših mestih in krajih so zraven družega ob kratkem poznamnjane tudi zgodovinske čertice in sedanji stan. Jutrovo je dandanašnji posebno imenitno in zato se zanašam, da branje te knjige ne bo le samo mično, ampak tudi na več strani koristno“ (str. 112).

Relief-karte.*)

Zemljepis je lep in mikaven predmet, ki se učencem tudi dobro vtisne v glavo, ako ima učitelj zanj dobra učila. Globusa s telurijem mu ne sme manjkati, imeti mu je tudi več stenskih zemljevidov; otroci naj imajo v rokah pa priročne atlase. Teh učil potrebuje šola za astronomiški in politiški zemljepis; za fizikalni del zemljepisa mu pa s temi še ni dovolj pomagano. Da si učenec pravilno predstavlja površje zemljino: višave, nižine, planote, doline, reke, jezera, morje, gorovje, sedla, otoke, polotoke itd., priti mu moramo na pomoč z nazornimi sredstvi. V nekaterih najnovejših atlasih so slike o raznih oblikah zemljinega površja; izišle so tudi posebne stenske slike, ki vse to predstavljajo, n. pr. Hirt-ova: Die Hauptformen der Erdoberfläche, ali Pichler-jeva enaka izdaja. S takimi slikami si učitelj veliko pomaga in zadobi prepričanje, da otroci ne ponavljajo samo učiteljevih besedi, kadar so vprašani, ampak da strinjajo užé kolikor toliko pravih pojmov s svojimi odgovori.

Najpraktičnejše bi učitelj sevéda učil zemljepis, ako bi učence po svetu vodil, zdaj k izvirku, zdaj k iztoku reke, pa zopet na vrh in k vznožju gore, sredi morja k zelenemu otoku, skozi predore itd. To srečo uživajo pa edino le otroci bogatinov in privatni učitelji pri milijonarjih. Do pravih pojmov v fizikalnem zemljepisu se pa pride tudi po modelih. Izdelujejo užé modele posameznih oblik naše zemlje, in sicer po naravnih skupinah razvrščene; n. pr. visoko gorovje z ledeniki, ognjenike, sredogorje, hribovje, jezera itd. Taka draga učila izdeluje profesor Heim v Zürichu; stanejo pa kaj veliko, toliko pač, da se jih težko katera učilnica omisli.

Cenejšo učilo te vrste je sestavil profesor Klar v Sternbergu na Moravskem. To je namreč terminologični reliefni zemljevid. Na tem vzvišenem zemljevidu je v skupini idealni sestav vpodobljenih 214 zemljepisnih pojmov. Ta relief je iz papirne mase, 113 cm dolg in 100 cm širok, dosta velik torej, da učenci užé v nekolikošni daljavi razločujejo njegove posameznosti. Privit je v lesene okvire in ima jermene in kaveljne, s katerimi se more tudi na šolsko tablo obesiti. Težak je 24 kg, in stane 21 gld. Pridjana je terminologija, v kateremkoli jeziku skoro naročnik želí. Slovenska poimenovanja je preskrbel Klaru g. dr. Kos, profesor v Kopru. Ta relief je po zagotovitvi strokovnjaka svoje cene popolnoma vreden; namenjen je srednjim in meščanskim učilnicam. Za ljudske šole pa prireja enak relief po Klar-ovem vzgledu direktor dr. Sonnek v Brnu; ta bode stal le 10 gld.

Videl sem užé nekatere reliefe, n. pr. v Graški stalni učilski razstavi; teh opisanih pa se nisem še mogel ogledati. Kar sem tù o njih povedal, posnel sem iz privatnih pisem profesorjev Klara in dr. Kosa ter iz ocene teh reliefov, ki so se po časnikih brale. Sledeči relief pa stoji pred menoj:

Velika šolska dobrotica, gospa Josipina Hočevár v Krškem, kupila je meščanski šoli pri nas relief-karto, ki predstavlja najzanimivejši del naše dežele, namreč gorenji (glavni) del Julijskih Alp, t. j. skupino Mangartsko in Triglavsko s sosedno goriško Trento. Ta relief-karta sestoji iz 4 delov: Triglav, Bohinj, Triglavsko jezero in Trento. Izdelana je iz papirne mase in kaj dobro posnema naravo. Na njej zapaziš veliko ložje gorenske velikane, kakor na zemljevidu. Vsa divno-romantična narava stopa ti kakor živa, kakor v resnici pred oči. Na njej se lahko učiš zemljepisa; vsaj lahko s prstom stopiš vrh Triglava, vsaj lahko potiplješ, kjer hladna Savica izpod skale v slap šumi, vsaj se lahko s prstom pelješ po svetlem Bohinjskem jezeru gor in dol. Če si se kranjskih planin na-

*) Izgovori: Relief. To je francoska beseda in znači vzvišeno izdelano podobo, na kateri so globine, vdrtine in višine v mali meri, pač to po naravi posneti predmet. Pís.

gledal, lahko preskočiš v Trento, lahko zasleduješ mejo med obema deželama ali pa po Krnu z divjo kozo vred skakaš od skale do skale. Pa še rajše bodeš šel v dolino k Peričniku in se potem po Podkorenski dolini kraj dolinske Save po železnici peljal proti Bledu in Radovljici. Staj po tej relief-karti ni več; kajti Bleda in tega mesteca nima. Ipak je ta vzvišena karta kaj dragoceno učilo; stane menda zelo veliko blago gospó, ki mu je tudi lepo stajalo s steklenim pokrovom preskrbela, za kar se jej v imenu šole prav toplo zahvaljujem.*)

I. Lapajne.

Domoznanstvo kranjske vojvodine.

Spisal **Iv. Lapajne.**

Predgovor.

Prelepo kranjsko deželo, jedro slovenskih pokrajin, opisovali so do zdaj vrli domoljubi največ le v nemškem jeziku: Valvasor, Linhart in Dimitz, vsi so jo opisovali v jeziku, katerega naš národ ne govori in navadno tudi ne ume. Za kranjske Slovence to gotovo častno ni, da nimajo zgodovine svoje dežele v svojem jeziku. Ali ni mar tudi živa potreba za tako delo, ako bi užé naš ponos nas k temu ne spodbujal? Ali ne potrebuje mar slehern kranjski učitelj takega navoda, da more uspešno to stvarino v ljudski šoli obravnavati? Ali ni mar potrebno, da se dá učiteljskemu pripravniku, ki hoče postati na Kranjskem učitelj, taka knjiga v roko? Tudi dijaki srednjih šol potrebujejo takega berila; vsaj je n. pr. domoznanstvo z ozirom na domačo deželo predpisana stvarina v 4. gimnazijskem razredu. Sicer pa slehern Kranjec rad bere v domačem jeziku zgodovino svoje domače dežele. Zavoljo tega menim, da bode marsikateremu s pričujočem spisom ustrezno. Pri spisovanji bila mi je mala Dimitz-ova zgodovina vodilo. Postopal sem pri izbiranju stvarine po načrtu njegovega dobrega dela; dal sem pač svoji knjigi, ki ima slovensko lice, tudi več slovenskega jedra, nego ga imajo Dimitz-ove knjige; kajti zgodovinsko je gotovo in utrjeno, da je bila Kranjska dežela od nekdanj prava slovenska krajina. Pričujoči spis naj bode v malem okviru to, kar imajo Goričanje v Rutarjevi knjigi „Domoznanstvo poknežene grofije Goriške“ (založila c. kr. šolska zaloga) ali Štajerci v dr. Hirsch-ovi Haimatskunde ali Korošci v Quantschnigg-ovi knjigi sličnega zadržaja. V naslednjem se bodem potrudil in bodem podajal iz kranjske zgodovine (in naposled tudi iz zemljepisnega dela) toliko, kolikor bi mogli z uspehom prebaviti učiteljski pripravniki v 3. letu, kjer se jim je poleg Avstro-Ogerske še specijelno baviti z domačo deželo, enako kakor dijakom 4. gimnazijalnega razreda. Ljudskim učiteljem v praktični službi bode zgodovinski del tega spisa le bolj berilo v ta namen, da bodo mogli zgodovinske slike, katere v šoli obravnavajo, spraviti v pravilnejšo zvezo; kajti o pravi zgodovini v ljudski šoli ne more biti govora; ondi se podajajo le posamezne slike, katere pa mora učitelj vezati med seboj, da se mladina vsaj nekoliko zaveda, v kakšnem redu in kakšni zvezi so se svetovni dogodki vršili. Naslednje črtice naj bodo učiteljem merilo za stvarino zgodovinsko le v tem obziru, da globokeje naj ne segajo, kakor smo tû obravnavali, ker bi sicer le malo zgodovinskih slik mogli vzeti. Važnost predmeta pa vendar terja, da se iz slehernega veka obravnava vsaj nekaj najvažnejših momentov, zgodovinskih dogodkov in oseb. Ta spis bode obsegal tri dele: a) kratko zgodovino, b) kratek zemljepis kranjske dežele, c) navod za metodiško obravnavanje teh stvarin na raznih stopnjah ljudske šole na Kranjskem.

*) Ta relief je izvirno delo nekega fotografa na Bledu; strokovnjaki so ga zelo pohvalili. Ljubljanski muzej ima kopijo (posnetek) njegovo.

Uvod.

Lepa, čudovita si dežela Kranjska! Mikavna je tudi zgodovina tvoja! Razni národi so bivali po tej zemlji v preteklih vekih. Iliri, Kelti in Rimljani so užé v starem veku tod bivali in gospodovali, in komaj je nastopil srednji vek, naselili so se Slovenci v naši deželi, ako morebiti niso imeli užé prej tû nekaj sedežev. Zasedli so naši predniki poleg ogerske nižine tudi velik del zdanjih avstrijskih planinskih dežel od Donave do Adrije, in naša dežela bila je užé bolj ob kraji — krajina — tega velikega obsega. Živel so prosto naši predniki kot kmetovalci in polagoma vzprejemali iz Ogleja po krščanskih učenikih Kristusovo vero in omiko v 7. in 8. stoletji do 9., 10. in 11. stoletja, ko so si prilastili oblast čez slovensko krajino frankovski in nemški vladarji, od katerih so jo dobili v oskrbovanje raznovrstni nemški grofje in knezi posvetnega in duhovskega stanu. Pred naselitvijo Slovencev morala je kranjska dežela prestatí splošno preselitev onih národov, ki so se čez naše gore in doline na topli jug pomikali; in ko so se bili Slovenci nove sedeže pri nas izbrali, tlačili so jih Hunci, dokler jih niso Franki prepodili. In komaj so ti svojo gospodstvo utrdili nekoliko, užé so Madžari škodljivo vplivali tudi na Kranjsko. Pod vlado nemških cesarjev pred nastopom Habsburžanov so nemški grofje zidali svoje gradove. Pod vlado Habsburžanov se je pričelo združevanje posameznih delov Kranjske v celoto in v celokupno Avstrijo.

Ali proti koncu srednjega veka in v začetku novega motil je napredovanje naše zemlje divji Turek, ki je v teku treh do štirih stoletij prav pogostoma razbijal po naših pokrajinah. Novi vek se je sicer pričel za Slovence z živahno novostjo, z novo vero, ki se jim je v domačem jeziku še celó s tiskano slovensko besedo priporočevala, ali to veselje jim je bilo le kratek čas. Krivovero so kmalu zatrli, a žal je bilo Slovincem, da so bile pri tem njih prve knjige uničene. Proti koncu osemnajstega stoletja zasvetijo nam vesele zvezde na duševnem obzorji naše materine dežele: rodijo se nam možje, ki se ob izidu tega in v začetku 19. stoletja poprijeli za pero, ki je dve stoletji počivalo. Z Vodnikom in njegovimi sovrstniki započela je v národnem obziru nova dôba Kranjske. Po kratkem prenehljaju zbudilo je leto 1848. Slovence na Kranjskem in v sosednih pokrajinah k tistemu delu, h kateremu jih je bil užé Vodnik napotil. To blago započetje nadaljujejo še zdaj razni domoljubi.

(Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Kranjskega okraja. Okrajna učiteljska konferencija za Kranjski okraj bode dné 7. avgusta v Kranji. Razun običajnih točkov je na dnevnem redu: 1. O pisalnej metodi; poroča g. nadzornik A. Žumer. 2. O vpeljavi enotnih pisank v vsem okraji, poroča g. učitelj J. Pezdič. 3. O ženskih ročnih delih, poroča gospodičina K. Golf.

Iz Velike Doline na Dolenjskem. Zahvala. Blag. g. Ignacij Namorš, veleposestnik na Jesenicah ob Savi, poslal je podpisanemu šolskemu voditeljstvu 5 gld. kot dar društva majevega izleta, da se ubogi mladini nakupijo šolske knjige, za kar se mu prisrčno zahvaljuje

Flor. Rozman,
šolski voditelj.

Iz Šent-Jarneja. (Zahvala.) Slavno društvo «Národna Šola» je naši novoustanovljeni četerorazredni ljudski šoli poslala obilo šolskega blaga. Za ta lepi dar se v imenu šolske mladine prisrčno zahvaljuje

Ignacij Wutscher,
prvosednik krajnega šolskega sveta.

Jan. Sajè,
nadučitelj.

Iz Boštanja. (Zahvala.) Dobrodeljno društvo «Národna Šola» poslalo je tukajšnji mladini za malo novcev obilo šolskega blaga, za kar se prisrčno zahvaljuje

učiteljica.

Z Iga. Zahvala. Preč. g. župnik Jakob Dolenec je podaril tukajšnji šoli 12 vezanih letnikov «Novic» in 7 mašnih knjig. Za ta dar se najtopleje zahvaljuje

Trošt,
nadučitelj.

Iz Ljubljane. Prekrasni spomenik Valentinu Vodniku se je odkril v 30. dan junija t. l. — Stointrideset let je minulo, odkar je bil porojen Valentin Vodnik, prvi pesnik slovenski, učenjak in probuditelj národa našega.

Ko so leta 1858. hvaležni častilci njegovi slavili stoletnico rojstva Vodnikovega, začeli so nabirati darove za spomenik, ki naj bi se postavil v Ljubljani na primernem kraju. Ščasoma se je nabrala vsota 5400 gld. Odbor za Vodnikov spomenik obrnil se je tedaj še do visokega deželnega zbora kranjskega in do slavnega mestnega zastopa Ljubljanskega, katera sta radovoljno in blagodušno pripomogla z znatnimi doneski, in tako je bilo odboru možno ukreniti, da se letos Vodniku postavi dostojen spomenik.

Leta 1887. naročil je odbor domačemu umetniku gospodu Alojziju Ganglu izdelovanje Vodnikove podobe. Umetnik je častno ugodil svoji nalogi in ustvaril kip, ki nam predstavlja Vodnika duhovnika, pesnika in učitelja, za ljubljeni národ plamtečega, krasnejšo bodočnost mu obetajočega.

Podobo, 2·5 m visoko, ulila je v bronu livarna Pönningerjeva na Dunaji ter svoje delo izvršila srečno in popolnoma povoljno. Marmornato stojalo, 3·30 m visoko, postavil je kamnosek gospod Feliks Toman v Ljubljani. Ljubljanski mestni zastop pa je dovolil, da se postavi spomenik na Valvazorjevem trgu pred licejskim poslopjem, v katerem je začetkom tega stoletja poučeval Vodnik.

S tem, da se je postavil Vodniku spomenik, jasno kažemo, da smo hvaležni svojemu národnemu probuditelju, da ne pozabljamo možá, ki je v «časih nerodnih» povzdigal svoj glas ter neuplašen in neupogljiv klical národ na dan.

Pokazalo se je ob slavnosti, da vsi Slovenci od Mure in Drave do Jadranskega morja, od Triglava in Soče do Kolpe in Sotle častimo pesnika, ki je užé pred osemdesetimi leti vzkliknil :

„Drava, čegava je?
Soča, čegava je?
Jih bomo var'vali,
Kdo jih če pit?“

Prihiteli so k slavnosti Slovenci iz vseh slovenskih pokrajin, da so slavnost povelicevali občinski zastopi slovenskih mest in trgov po svojih deputacijah, da so bila zastopana vsa národna društva s svojimi zastavami, vrli Sokoli, mili nam pevci, čitalnice, bralna in glasilna društva itd. in da so se z nami skupno radovali pri odkritji prvega národnega spomenika.

S svojimi pesmami si je postavil Valentin Vodnik vedni spomin v srcih vseh Slovencev, hvaležni národ pa je dičnemu pesniku zgradil spomenik, kateri bode še poznim rodovom pričal, da je pesnik govoril proroško, ko je pel :

„En zarod poganja
Prerojen, ves nov.“

— Iz seje c. kr. deželnega šolskega sveta v 6. dan junija t. l. Predno otvori g. prvosednik sejo, se prisrčno spominja pokojnega, mnogoletnega poročevalca v admin. in ekon. šolskih stvareh na Kranjskem, vrlega vladnega svetnika Janeza Hozhevarja ter poudarja njegovo pravicoljubje in domoljubno mišljenje. To objavo, kateri so se pridružili tudi zastopniki kranjskega deželnega odbora in zastopniki katoliške cerkve v deželnem šolskem svetu in vsi ostali, so udje deželnega šolskega sveta stojé poslušali. — Nasvèt krajnega in okrajnega šolskega sveta, da bi se čveterorazredna ljudska šola v Črnomlji razširila v peterorazredno in da bi jénjal tû dekliski vzporedni razred, se to pot še ne vzprejme. — Drugo učiteljsko mesto na ljudski šoli v Dragatušu se ne umesti, temuč se okrajni šolski svèt pooblastí, da je začasno nastavi. — Poročilo vodstva c. kr. preizkušenske komisije za splošne ljudske in meščanske šole v Ljubljani o sposobnostnih preizkušnjah meseca maja t. l. se jemlje na znanje. — Zaradi imenovanja udov c. kr. preizkušenske komisije za splošne ljudske in meščanske šole v Ljubljani za prihodnjo troletno dōbo, t. j. za šolska leta 1889/90 do 1891/92. se je slavnemu ministerstvu primerno nasvetovalo. — Rešilo se je mnogo pritožeb o kaznih za šolske zamude, potem prošnje za podpore in nagrade.

— Sklep letošnjega šolskega leta. Naučni minister je vsem deželnim šolskim oblastvom zaukazal, da naj se oziraje na to, da je letos 15. dan t. m. ponedeljek, šolsko leto sklene

užé v soboto, t. j. v 13. dan t. m. na vseh srednjih in njim enakih šolah kakor tudi na ljudskih in meščanskih šolah, pri katerih bi se šolsko leto postavno končavalo v 15. dan t. m. — Tudi c. kr. mestni šolski svet Ljubljanski je odredil, da je tekoče šolsko leto na vseh mestnih ljudskih šolah skleniti v soboto v 13. dan julija t. l.

— Za pouk v obrtnih šolah je naučno ministerstvo učitelja na c. kr. obrtni strokovni šoli v Ljubljani, gosp. Antonu Funtek-u, naročilo, da sestavi slovensko-nemško slovnico in berilo za obrtne šole sè slovenskim učnim jezikom.

— Knjižici za šolarske knjižnice tukajšnje slavne c. kr. okrajne šolske oblasti priporočajo Hubad-ovo: «Rudolf Habsburški» in Lebanove «Iskrice». — Samo po sebi se razumé, da si bodo ti lepi knjižici omislile vse knjižnice za učence.

— † Gospod Josip Weiss, c. kr. profesor nemščine, zemljepisa in zgodovine na tukajšnji izobraževalnici za učitelje in ud c. kr. izpraševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole, je dné 19. preteč. m. po kratki bolezni, star še le 38 let, umrl. Pokojnik je bil zvest in miroljuben učitelj. Naj v miru počiva!

Razpis učiteljskih služeb.

Št. 333

okr. š. sv. Na jednorazrednici v Gorenjem Tuhinju se bode stalno umestila služba učitelja-voditelja z dohodki III. plačilnega razreda in s prostim stanovanjem. Prošnje naj se postavnim potom vlagajo do 8. dné julija t. l. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kameniku dné 18. junija 1889. l.

Št. 410

okr. š. sv. Na enorazrednici v Šent-Jakobu pri Savi se bode stalno umestila služba učitelja-voditelja s 400 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prošnje naj se vlagajo do 14. dné julija t. l. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet Ljubljanske okolice v 18. dan maja 1889. l.

Št. 526

okr. š. sv. Na čveterorazredni ljudski šoli v Črnomlju bode se stalno, ali začasno umestilo IV. učiteljsko mesto s 400 gld. letne plače. To mesto se tudi lahko kaki učiteljici podeli. Prošnje naj se vlagajo do 10. dné julija t. l. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Črnomlju dné 12. junija 1889. l.

Za sv. birmo in razna druga darila priporočamo vsem p. n. č. gg. duhovnikom, c. kr. šolskim nadzornikom in okr. šolskim svetnikom, učiteljem in gdc. učiteljicam

VIJOLICE,

pesmi za mladost, spisala LUIZA PESJAKOVA. Cena elegantno vezanemu izvodu 1 gld. 60 kr., broširan. 1 gld. 10 kr. Dobivajo se v vsakej knjigarni in pri založniku, J. R. Milicu v Ljubljani.